

Een eigenaardige geur, dien ik niet nader omschrijven kan, maar die aan den herfst eigen is, bracht me in een stemming, die ik evenmin nader omschrijven kan. Is het weemoed om den scheidenden zomer? Is het blijdschap om 't komende najaar? — 't Was plechtig stil in het Boschje.

We waren hier op zekeren vroegen lentemorgen, al voor zonsopgang. De dauw hing aan gras en bladeren. En toen zongen de vogels zóó luid, lijsters, nachtegalen, grasmusschen, wielewalen, merels, en meer andere, dat het één machtig geluid werd, één indrukwekkende hymne aan de opkomende zon.

Nu willen we zien, waar het Kottensche beekje blijft. Gemakkelijk gaat het niet. Ginds, waar weer naaldhout het loofbosch vervangt, zou men kunnen vastraken in 't takkennet. Daarbij hebben de konijntjes den grond geweldig doorwoeld. Is men, met veel moeite door die wildernis gedrongen, dan staat men bij de Slingerbeek; men is de uitmonding der andere al voorbij.

We gaan dus liever door ons beekje zelf. In den wintertijd is daar geen denken aan; dan treedt het kleine ding vaak genoeg buiten de oevers. Maar in den zomer wandelt men bij laag water rustig en gemakkelijk door de bedding. We bekijken meteen de steile oeverkanten wat nauwkeuriger, vinden mossen en levermosses, koraal- en andere zwammen, in alle kleuren en tinten.

Zijn we er? Ja. Valt het niet mee? Verscholen achter groen reiken de Slinger en de Kottensche Beek, de groote en de kleine zus, elkaar de hand. 't Is daar rustig. Doch verderop is 't al weer dadelijk een wilde boel. Daar gaan die beide dartele dingen nog eens echt aan den gang en doen alsof ze in een romantisch bergland waren. En dat voor zoo'n paar simpele Achterhoeksche beekjes!

Kotten.

G. J. MEINEN.

IN HET EIKENHAKHOUT.

ER is een tijd geweest, dat ik niet veel met eikenhakhout ophad. Die groote vlakten met niets anders dan schors- of takkenbossencultuur konden mij maar matig bekoren. Als iemand me over mijn tegenwoordige woonplaats, den Amerfoortschen berg, die bijna geheel met eiken- en dennenbosschen is bedekt, interpeleerde uit een natuurhistorisch oogpunt, dan was mijn lof maar erg matig. In den paddenstoelentijd, dan was 't een paradijs, maar, — 't kwam misschien wel door de tegenstelling met den Gelderschen Achterhoek, waar ik elf jaar lang had gebotaniseerd, vogels bespied en vlinders nagejaagd, — overigens »was 't niet veel«. Allemaal van dat dooie eikenhout. —

Echter, je leert je aanpassen. En als het eikenhout je voor je liefhebberijen niet geschikt voorkomt, dan moeten de liefhebberijen maar geschikt worden voor het eikenhout.

Je kunt als oud-natuurscharrelaar, die al aardig de vijftig nadert, het uitkijken buiten toch niet laten. Je speurt altijd maar door, of je niet wat interessants en merkwaardigs ontdekt.

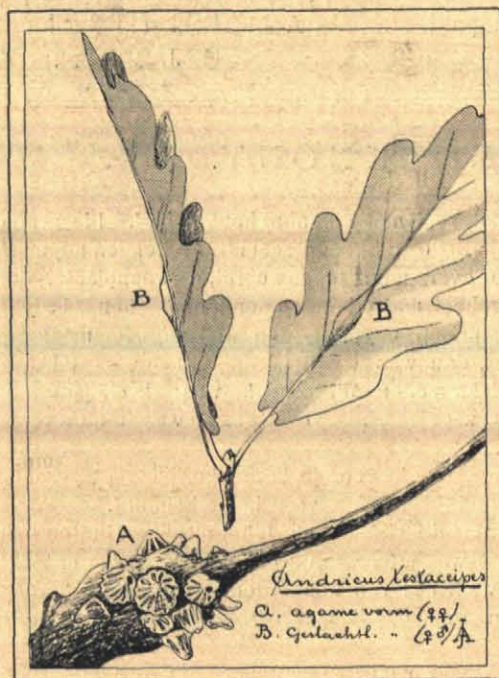
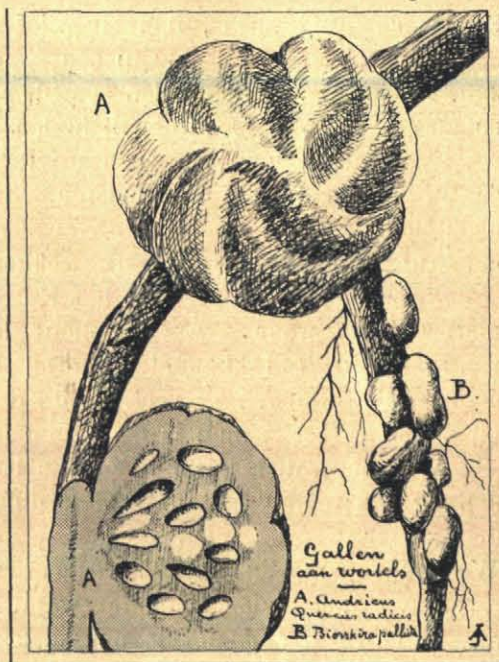
Nu is wel eens verteld, dat de eik de waard is van honderden logées van differente hoedanigheden. Maar bijvoorbeeld het aantal rupsen, dat ik ooit van eikenhout afhaalde, is maar heel klein.

Zoo kom je er toe naar wat anders te speuren en dan valt het eerst op, dat de eik

verschillende soorten van gallen herbergt. En dan ontstaat de lust om van gallen wat meer te weten, dan het oppervlakkige beetje, dat zoowat iedereen weet. Hier doet zich echter een bezwaar voor, namelijk, dat in onze taal al heel weinig over dit onderwerp is verschenen, een van de redenen trouwens, die mij er over aan het schrijven brachten. Een andere is... het enthousiasme, dat zich van me heeft meester gemaakt, toen ik tot meer weten kwam. — En dat heb ik te danken aan meer dan een, dat's waar, maar toch in de eerste plaats aan één goed vriend van me, die me uit zijn rijken boekenschat eenige mooie werken, allemaal Duitsche, afstond.

Je kunt de adressen van goede mensen nu eenmaal niet opgeven, want dan komen ze licht in exploitatie en daar het een zonderlinge dankbaarheid zou zijn, die maakte, dat de man nog meer last kreeg, dan hij van mij al gehad heeft, zal ik me niet schuldig maken aan zijn faam te verkondigen. Ik hoop echter dat hij dit leest en daaruit alleen mijn groote erkentelijkheid concludeert.

In elk geval is het voornamelijk zijn schuld dat ik u nu uitnodig met mij het eikenhout

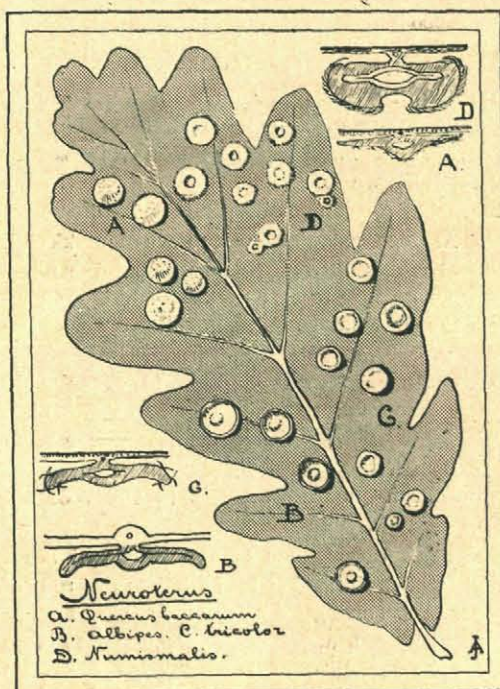

eens in te stappen. — Vooraf hebt ge natuurlijk mijn laatste geschrijf gelezen over gallen in het algemeen en een paar gewone soorten in het bijzonder. Ge weet dan, dat dit ronde balletje, dat ge eind Juli of begin Augustus op de eikenbladeren, of liever onder aan die bladeren ziet, *Diptolepis quercusfolii* heet, en dat dit de agame vorm is van de soort, waarvan de mannetjes en vrouwtjes worden geboren uit heel kleine, tarwekorrel-groote, paars fluweelachtig behaarde galletjes aan eiken-takken. Zie de laatste aflevering van den vorigen jaargang, waar van een andere balletjesgal ook nog wat verteld wordt, een soort, die ge hier om Amersfoort telkens weer zult aantreffen, hoewel de Turksche eik, waaraan de bewerker van deze knikkers zijn ontstaan heet te danken te hebben, tot nogtoe nooit door mij — en anderen — in deze streek werd aangetroffen. Enfin, dat raadsel wordt ook nog wel eens opgelost. Ik vind het gelukkig, dat er zulke onopgeloste puzzles altijd nog zijn, want zoo blijft de lust tot zoeken en oplossen er maar lekker in. Laat ik u vooral ook aanraden het artikel van Mej. v. Rhijn in den vorigen jaargang te lezen.

Nu het hout in! Waar? 't Kan weinig schelen. De eene plaats is wel beter dan de andere, maar waar weinig te vinden is, schiet je hard op, en kom je vanzelf op de betere plaatsen. Maar altijd vind je wat bijzonders. Doe het gerust. Al is het dan ook, dat je dadelijk alles niet thuis kunt brengen, dat hindert ook al niet; „door vragen word je wijs”, zei mijn leeraar altijd en „wat men niet weet, moet men opzoeken” stond er als motto op een vroeger veel gebruikt woordenboekje. Ik wil u alvast van enkele, die we hier verleden week op een excursie vonden, wat vertellen.

Het meest zien we natuurlijk de gewone soorten. Daar heb je bijvoorbeeld aan het eind der voorjarige takken die knol- of aardappelvormige uitwassen van diverse grootte. Dat zijn allemaal verschillende vormen van *Biorrhiza pallida*, door de Duitschers »Eichapfel« genoemd, maar die ik voorstel *aardappelgal* te noemen. Dit is een knopgal, dat wil zeggen, het beestje, dat deze gal verwekte, legde daartoe zijn eitjes in een eikenknop. Uit meer dan één eitje ontstond een larve en zoo werd de gal een veelkamerige, in tegenstelling met het gewone bladappeltje van straks, dat maar één larf herbergt. Dat diertje, dat daar in den knop bezig was, werd geboren uit een gal aan den wortel der eiken, een erwtegroot, eenkamerig galletje dat alleen wijfjes herbergt, dus dat de agame soort is van *Biorrhiza pallida*, die aan de takken der eiken het kleine wortelgalletje, wijfjes en mannetjes, doet geboren worden. Die wortelgallen moet men natuurlijk eens bij toeval meester worden. Je kunt toch niet boomen uit den grond rooien of trekken (als 't kleintjes zijn) om te zien of er ook gallen aan zitten. Laten we de boompjes, die aan den brandstoffennoed ontkomen, maar sparen. Maar waar eikenboomen worden gerooid, kan men eens gaan inspecteren. Meestal vindt men dan wel wat. Soms zitten er tot 70 cM. groote verdikkingen aan. De *groote wortelgal*. Die wijzen op een andere soort, *Andricus quercus-radici*, waarvan de geslachtsvorm als een aanzwelling van bladsteel of nerven der eikenbladen voorkomen. Meestal zijn ze het hotel van meer dan één larf. Soms echter een kluizenaarshut. Dan zijn ze meer rond. Een veel daaropgelijkende aanzwelling is de geslachtsvorm van *Andricus testaceipes*, waarvan de andere (de agame) een bijzonder fraaie gallenkolonie vormt aan den voet van eikentronken en dan vooral onder aan jonge takken. Ook deze vindt men het gemakkelijkst aan gerooide „eikenstommels”, zooals men ze ook wel noemt. Dit is een kegelvormig galletje met vele groeven in de lengte, die het dingetje wat op spitse tulbandjes doen gelijken. Een kennis van me, die ze voor het eerst zag, dacht echter aan vruchten van een of andere plant. Hier op den berg is het dingetje nogal eens aan te treffen.

Een andere gal aan den top van de takken noemt de Duitscher Eichenrosen, zijn Latijnsche naam is *Andricus fecundator*. Die lijkt op lorkenappels zegt de een, hopbellen meent een ander, ananassen zegt een derde. De laatste heeft in zooverre het meest gelijk, dat de gal wel *ananasgal* wordt genoemd. Zijn ananasachtig voorkomen dankt hij aan de reusachtig uitgegroeide knopschubben, waarbinnen de eigenlijke gal zit. Die is nog geen centimeter groot, harig

en bruin, eivormig met een puntje van boven. Ze valt in October uit het omhulsel en wordt door vogels graag gegeten. Is dit niet het geval, dan komt na 2 jaar ongeveer het wespje te voorschijn. Dit bezoekt de stuifmeelbloempjes der bloeiende eiken en doet er een eivormig galletje van plm. 2 mM. ontstaan, waaruit in Mei de mannelijke en vrouwelijke diertjes te voorschijn komen, waarvan de laatste, na paring, eitjes leggen in de eikenknoppen.

Die bloeikatjes der eiken herbergen ook allerlei soorten galletjes. Natuurlijk kunnen we die in het hakhout niet vinden. Daarvoor moeten we de dikke eiken eens inspecteeren. Meestal vinden we de galletjes er onder. Een der gewoonste is *Neuroterus quercus baccarum* het *besgalletje*. Dit dingetje is een vrij doorschijnend besje van plm. 8 mM., dat in Juni de manlijke en vrouwlijke wespjes levert. De wijfjes leggen haar eitjes op eikenbladeren en dientengevolge vinden we in Augustus fraaie galletjes, die welke *linsgalletjes* noemen.

Het is goed er een doorsnee van te maken en ze dan onder de loupe te bekijken, want er zijn meer *Neuroterusgalletjes* op eikenbladeren en ze lijken nogal op elkaar.

Een van de fraaiste is wel *Neuroterus numismatis*, dat onder de loupe net een met zijde oversponnen knoopje lijkt en dat we daarom het *knoopjesgalletje* noemen. Verder verwijzen we naar de teekening, waarin we 4 soorten op één blad zetten.

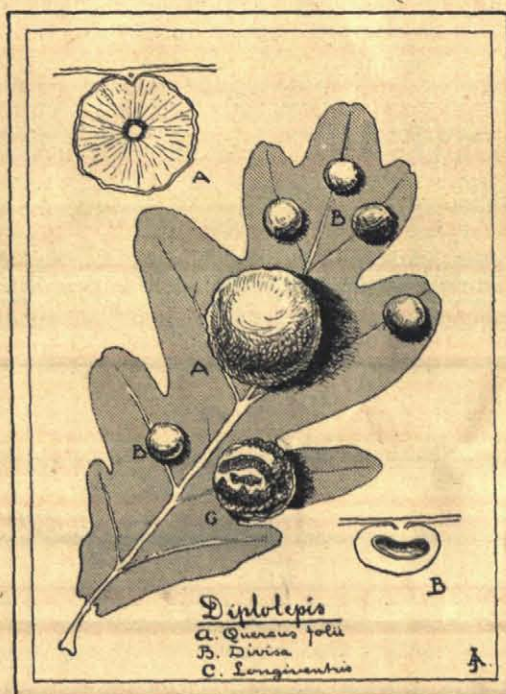
Al deze galletjes kunnen we gemakkelijk in het eikenhout aantreffen, maar tot de allergeewoonste behooren ze niet. Wel de *Diplolepis*-soorten, u weet wel, van het geslacht waartoe het meest gewone *galappeltje* behoort. Daarnevens treffen we vaak fraai geteekende appeltjes aan, rood met gele banden. Dit is *Diplolepis longiventris*, waarvan de agame vorm een 3 mM. lang eivormig dingetje is, aan den grond van oudere stammen. Ik stel voor het *bont galappeltje* te doopen.

Vaak ook is een eikenblad geheel bezet met wel twintig roode galletjes, die min of meer niervormig zijn en zich van andere galappeltjes o. a. onderscheiden door de groote larvenkamer. Dit zijn de voortbrengselen van *Diplolepis divisa*, waarvan de agame vorm zoowel aan takken en stammen als aan het einde van bladnerven voorkomt. Die agame vorm is rolrond of stomp kegelvormig 5 bij 2½ mM. en dicht met haren bezet.

Aan den top van takken vinden we nog een drietal aardige dingen en daarmee willen we besluiten.

Nummer één is een fleschvormig voorwerpje, dat wijfjes levert van *Andricus solitarius* en waarvan de geslachtsvorm nog niet is vastgesteld. Het nieuwste boek van Ross »die Pflanzengallen Bayerns« zegt, dat als geslachtlijke vormen vermoed worden: *Andricus xanthopsus*, *A. amenti* en *Neuroterus aprilinus*. Een puzzle dus!

Nummer twee is een verkorting van de takken. Er groeien bladeren aan een urnvormig ding van anderhalven centimeter ongeveer, die na afvallen van de bladeren nog langen tijd aan de takken blijven zitten. Het zijn de geslachtlijke vormen van *Andricus inflator*, waarvan de agame aan de uiteinden der takken als knoppengallen voorkomen, meestal nog omhuld

met de knopschubben. De eigenlijke gal is netvormig geaderd, van buiten week, van binnen houtachtig.

Ten slotte nog een knoppengal: *Andricus Girardinianus*, die op een dun steeltje staat. Deze schijnt erg zeldzaam te zijn. Ik vond nog maar eenmaal iets, dat er op lijkt en dat ik levensgroot en ten voeten uit heb afgebeeld in fig. V. Ik heb er een ? bijgezet. Dit stond aan een tak, niet aan het einde. Wie dergelijke dingetjes vindt, mag ze mij sturen. Want dit is voor mij ook nog een puzzle.

Amerfoortsche berg 235.

A. JOMAN.

STAND-, TREK- EN DE Z. G. ZWERFVOGELS.

 ET belangstelling las ik, wat de heer v. R. tegen mijn stukje over bovengenoemd onderwerp inbracht. Toen ik dat stukje schreef, had ik allermint 't idee, dat over dit onderwerp nu voorloopig het laatste woord geschreven zou zijn. Integendeel had ik gehoopt, dat er weer eens nieuwe gedachten en nieuwe ondervindingen over zouden worden uitgesproken. Want nieuwe frissche ideeën mogen we er toch ook wel weer eens over hooren, inplaats voort te gaan in de oude sleur. 't Is waar, dat we aan vroegere onderzoekers zeer veel danken, maar we moeten toch niet terugdeinzen, verbeteringen aan te brengen, vooral waar 't hun nogal eens al te systematische indeeling geldt. En het is gelukkig om te zien, dat er nog wat leven in zit en ik hoop, dat de heer v. R. de eerste is van een heele rij personen, die op- en aanmerkingen zullen te berde brengen.

Nu wat betreft de aanmerkingen van den heer v. R., die, naar het mij voorkomt, niet volkomen heeft begrepen, wat ik gemeend heb. Ik betoogde namelijk, dat er niet drie, maar slechts twee groepen van vogels te onderscheiden zijn, of anders uitgedrukt: de vogels, die men onderscheidde in stand- en zwervvogels behooren tot slechts één groep, die ik standvogels genoemd heb, integensstelling tot trekvogels, omdat ze langer en meer hun eigen gebiedje blijven bewonen. Wil iemand anders ze zwervvogels noemen, omdat ze 's winters als de nood dwingt rond gaan trekken, gaan zwerven, zoo staat hem dat geheel vrij, maar die naam doet er trouwens niet toe, daar gaat 't niet om.

Er zijn volgens mij: *trekvoegels*, die *onbewust* van de strenge aanstaande kou vertrekken en een tweede groep van vogels, onverschillig hoe men die dan noemen wil, die pas weggaan, als de nood dwingt en ze 't er niet langer kunnen uithouden.

Nooit heb ik beweerd, zooals de Heer v. R. schijnt te meenen, dat er vogelsoorten zijn die *zomer en winter* op hunzelfde plaatsjes blijven en dat dit de standvogels zouden zijn. Had ik dit werkelijk gezegd, dan zouden er wel geen vogelsoorten te vinden zijn, die hiertoe te rekenen waren en er waren dus geen standvogels. Men lette wel, dat ik hier spreek van *vogelsoorten* en niet van vogels, want vogels zijn er wel, die zelfs 's winters hun eigen gebiedje niet verlaten bij de hevigste kou, maar *niet heele vogelsoorten*, die dit doen. Die individuen, die zelfs bij felle koude hun eigen omgeving blijven bewonen, dat zijn de vogels om de huizen en villa's, in dorpen en steden, omdat die, — men kan 't in m'n stukje uitvoeriger lezen —, 't nergens beter zullen vinden. Ze vinden daar meer beschutting: in den kelder, in heestertjes en sparren en hebben soms 't geluk nog wat van afval mee te kunnen pikken. Dergelijke voorrechten genieten de »bosch«- en »veldvogels«, waaronder ik dan alle andere vogels, dan die om de huizen, versta, niet. Wat zien we nu? Bij de standvogels gaan bij hevige koude de »bosch«- en »veldvogels« alleen rondzwerven, de huisvogels niet. Trekvogels echter, b.v. roodstaartjes gaan, zoowel om de huizen, als buiten weg. Bij de standvogels vertrekken dus werkelijk *alleen die vogels, waarbij de nood merkbaar hoog is gestegen*. Stand-